

Cumhuriyetin İlk Kadın Arkeoloğu Jale İnan

Jale Inan, the First Female Archaeologist of the Republic

Prof. Dr. Mustafa SAFRAN¹, Doktora Öğrencisi Güllühan ÖZDEMİR ÇİÇEKLİTAŞ²

Öz

Türkiye'nin önde gelen arkeologlarından biri olan ve Türk arkeoloji bilimine yaptığı katkıları ile tanınan Jale İnan, yaptığı araştırma ve kazılar ile Anadolu'nun antik dönemlerine ışık tutan buluntuların keşfedilmesinde önemli bir role sahiptir. Jale İnan'ın en önemli çalışmaları, Antalya Perge-Side, Kremna ve Pamphylia Selukeia'sında gerçekleştirdiği kazılardır. Hocası Arif Müfit Mansel ile birlikte Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki tarihi eserleri korumak ve restore etmek için projeler yürütmüştür. Yurt dışına kaçırılan eserlerin ülkeye geri getirilmesi noktasında özellikle de Yorgun Herakles Heykeli'nin iadesi için yaptığı çalışmalar, dünyada ve ülkemizde önemli bir yankı uyandırmıştır. İnan'ın faaliyetleri sadece arkeolojik kazılarla sınırlı kalmamış aynı zamanda Türkiye'deki arkeoloji eğitimine önemli katkılarda bulunmuş ve genç araştırmacıları yetiştirmiştir. İnan, birçok araştırma projesine liderlik etmiş ve arkeoloji alanında sayısız makale ve kitap yayınlamıştır. Jale İnan, arkeolojiye olan tutkusu ve özverili çalışmalarıyla Türkiye'de ve uluslararası arkeoloji camiasında saygın bir konuma sahiptir. Onun araştırmaları, Türkiye'nin tarihini ve kültürünü daha iyi anlamaya yardımcı olmuş ve arkeolojinin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Bugün hâlâ hatırlanan ve takdir edilen bir arkeolog olarak Jale İnan, Türkiye'nin arkeolojik mirasının korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına olan bağlılığıyla bilinmektedir. Bu makalenin amacı, Jale İnan'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptığı önemli katkıları ve Cumhuriyet Dönemindeki arkeoloji çalışmalarında oynadığı rolü inceleyerek onun ulusal mirasın korunması ve kültürel kimliğin güçlendirilmesindeki etkisini vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Jale İnan, arkeoloji, Herakles, Cumhuriyet, Side, Perge

Makale Türü: Araştırma

Abstract

Jale Inan, one of Türkiye's leading archaeologists and known for her contributions to the Turkish archeology world and her contributions to science, has made significant contributions to the discovery of important finds that shed light on the ancient periods of Anatolia with her research and excavations. The most important works of Jale Inan are the excavations she carried out in Antalya Perge-Side, Kremna, and Pamphylia Selukeia. Together with his supervisor, Arif Müfit Mansel, they carried out projects to preserve and restore historical artifacts in various regions of Türkiye. His works for Tired Heracles, especially when bringing back the works smuggled abroad, significantly impacted the world and our country. Inan's contributions were not limited to excavations. At the same time, he made significant contributions to archeology education in Türkiye and trained young researchers. He has led many research projects and published numerous articles and books in archeology. With her passion for archeology and devoted work, Jale Inan has a respected position in Türkiye and the international archeology community. His research has helped to better understand the history and culture of Türkiye and has made significant contributions to the development of archeology. As an archaeologist still remembered and appreciated today, Jale Inan is known for her dedication to preserving Türkiye's archaeological heritage and passing it on to future generations. This article aims to highlight Jale Inan's essential contributions to the Republic of Türkiye and her role in archeology studies in the Republican period and to highlight her influence on preserving national heritage and strengthening cultural identity.

Keywords: Jale Inan, archeology, Heracles, Republic, Side, Perge

¹Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, safran@gazi.edu.tr

²Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, gozdemirciceklitas@gmail.com

Atf için (to cite): Safran, M. ve Özdemir Çiçeklitaş, G. (2023). Cumhuriyetin ilk kadın arkeoloğu Jale İnan. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(100. Yılında Cumhuriyet Özel Sayısı), 317-331.

Paper Type: Research

Giriş

Jale İnan, arkeoloji eğitimini Berlin ve Münih Üniversitelerinde tamamlamış doktorasını ise ünlü arkeolog Ord. G. Rodenwaldt'ın öğrencisi olarak bitirmiştir. Türkiye'deki kariyerine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde başlayan İnan, 1963 yılında profesör ünvanını almış, 1975 yılında kürsü başkanı olmuş ve aynı yıl Antalya Bölgesi Arkeoloji Araştırmaları Merkezi Müdürü olarak devam etmiştir. Yönettiği kazılar arasında Side ve Perge kazıları önemli bir yere sahiptir. Side ve Antalya Müzelerinin yapımında ve düzenlemesinde büyük katkısı olan Jale İnan, birçok uluslararası kongreye katılmış ve birçok uluslararası bilimsel kuruluşa üye olarak seçilmiştir. Arkeoloji ve özellikle heykeltıraşlık alanında Türkçe ve yabancı dilde yayınlanan otuza yakın kitap ve makale ile bilim dünyasına büyük katkı sağlamıştır (İnan, 1984, s. 11). “The Institute for Advanced Study” gibi saygın bir kuruma üç kez konuk üye sıfatı ile davetli olmuş ve bu kurumda araştırmalar yapmıştır (Naymansoy, 2010, s. 221).

II. Dünya Savaşı'nın en çetin haliyle yaşandığı yıllarda, yaşanan savaştan dolayı Türk Hükûmeti, Almanya'da bulunan burslu öğrencilerini ülkeye geri çağırma kararı almıştır. Eğitimine devam etmek isteyen öğrencilere ise tüm sorumluluğun kendilerine ait olduğuna dair belgeler imzalamaları şartı ile ülkede kalmalarına izin verilmiştir. Bu sırada Almanya'da öğrenci olan İnan, yaşanan tüm zorluklara rağmen eğitimine devam etmek için hiç tereddüt etmeden bu belgeleri imzalamıştır. Almanya'da öğrenci olduğu yıllarda kendisinden daha önce bu ülkede okuyan Ekrem Akurgal arkeoloji, Sedat Alp Ön Asya ve Halil Demircioğlu ise İlk Çağ alanında eğitim almaktaydı. Jale İnan'ın ülkemizin gelecekte önemli bilim insanları olacak bu isimlerle o dönemde başlayan dostluğu ilerleyen yıllarda Türkiye'ye uzanmış ve uzun süre devam etmiştir (Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, 2002, JALARC0200706).

İnan'ın Türkiye'ye döndükten sonra kazılarını yapmaya başladığı 1940'lı yıllarda ülkenin mevcut şartları bir arkeolog için oldukça zordu. Nitekim ulaşımın zor olduğu bu yıllarda bazen at sırtında bazen bir kamyonetin kasasında hatta bazen de yaya olarak katıldığı kazılarda araç, gereç ve personel eksikliği gibi güçlükler dahi onu yolundan döndürmemiştir (Çevik, 2013, ss. 132-133). Zira dönemin dünya çağdaş kadın algısında Türkiye'nin farklılıklarına rağmen babası sayesinde çocukluğunda tanıştığı arkeoloji ile ülkemizde önemli bir yere sahip olmayı başarmıştır. Türkiye'de arkeoloji biliminin henüz yerleşmediği bu yıllarda İstanbul Üniversitesinde profesörlüğe uzanan kariyeri, onun alanında en önemli kişilerden biri olmasını sağlamıştır (Heynowski, 2015, s. 442).

1. Jale İnan'ın Yaşamı

Jale İnan, 1914 yılında İstanbul'da Aziz ve Mesture Ogan'ın kızı olarak dünyaya gelmiştir. Annesi Mesture Hanım, 31 Mart Vakası şehitlerinden olan Âsâr-ı Tevfik Süvârisi Ali Kabuli Bey'in kızıdır. 1911 yılında Aziz Bey'le evlenen Mesture Hanım, arkeolojiyle bir alakası olmamasına rağmen evlendikten sonra bu alana büyük ilgi göstermiştir (İnan, 1957, s. 168). Babası Aziz Ogan, Türk arkeolojisi ve müzeciliğine önemli katkılar sağlamış bir isimdir. Kariyerine ilk olarak İzmir bölgesinde eski eser müfettişi olarak başladıktan sonra İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin müdürü olmuştur. İzmir Müzesi'nin kurucularından olan Ogan, Ayasofya'nın müzeye dönüştürülmesi sürecinde aktif bir rol oynamıştır. Ogan, Osman Hamdi Bey'in himayesi altında yetişmiş ve meslek hayatı boyunca onun desteğini almıştır. Ressam olmak gayesi ile girdiği Güzel Sanatlar Akademisinden mezun olduktan sonra Osman Hamdi Bey sayesinde arkeoloji dünyasıyla tanışmış ve bu alanda çalışmalar yapmıştır. Kariyeri boyunca özellikle Efes, Bergama ve Didim gibi yerleşim yerlerinde çeşitli kazılara katılmıştır. Ayrıca Suriye'de Türk temsilcisi olarak anıtları koruma komisyonunda görev yaptığı sırada ünlü Alman arkeolog Theodor Wiegand ile yakın arkadaş olmuştur (Savino, 2015, ss. 91-95).

Jale İnan, babasının mesleği sayesinde küçük yaştan itibaren arkeolojiye merak salmıştır. Efes, Milet, Aphrodisias gibi antik yerleri erken yaşlarda görmüş Theodor Wiegand, Josef Keil ve Gerhart Rodenwaldt gibi isimlerle tanışma fırsatı yakalamıştır (Radt, 2002, s. 285). Babasının hayatını yazdığı bir makalesinde babasının tatillerde onu müzelere ve hafriyata götürdüğü zamanlarda büyük sevinç yaşadığını ve bu deneyimlerinin onun meslek seçiminde önemli katkısı olduğunu belirtmektedir (İnan, 1957, s. 172). Çamlıca Kız Lisesi ve Erenköy Kız Lisesinde eğitimi sırasında babası Aziz Ogan'ın iş gezilerine katılarak meslek yaşamı boyunca karşılaşacağı birçok arkeoloğu bu süreçte tanıma şansı elde etmiştir (İnan, 1984, s. 11; Çevik, 2013, ss. 132-133).

Meslek seçimini belirleyen bu süreçte arkeoloji okumayı çok istemesine rağmen üniversitelerde böyle bir bölüm henüz açılmadığı için İstanbul'da tıp okumaya başlamıştır. 1934 yılında ise Berlin Üniversitesinde Alexander von Humboldt bursuyla klasik arkeoloji okumaya hak kazanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin yurt dışında okuyan öğrenciler için verdiği bursu da kazanan İnan, Gerhard Rodenwaldt'ın öğrencisi olmuştur. Bunların yanında Münih Üniversitesi'nin ünlü arkeologlarından Ernst Buschor ve Hans Diepolder'in derslerini de takip etmiştir (Başgelen, 2011, s. 38). İnan, Almanya'da okula başladığı ilk yıllarda başından geçen ilginç bir olayı şöyle anlatmaktadır (Gümüšoğlu, 1995, s. 52):

“Okulda çocuklar merakla bana “babanın kaç hanımı var?” diye sordular. Ben de kırk, elli dedim. Bunun üzerine kaç kardeşim olduğunu da öğrenmek istediler, yüz tane deyince çocuklar şaşkın şaşkın yüzüme baktılar. Aralarında anlamadığım birşeyler konuştular. Öğretmen gelince de ona söylediler. Öğretmen gülmeye başladı. Benim onlara şaka yaptığımı söyledi. Ben de gülmeye başladım. Bu tür sorulardan bıktığım için böyle bir yanıt vermiştim.”

İnan'ın bu anısı, onun yurt dışında olduğu yıllarda yabancıların Türk kadınlarına bakış açılarını yansıtması bakımından önemlidir. Öyle ki bu anı, yabancıların gözünde Türkiye'nin hâlâ bir şark toplumu olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Fakat İnan gibi modern bir Türk kadının yurt dışında öğrenim görmesi ve sonraki yıllarda yaptığı akademik çalışmalar ile tanınması ülkemiz kadınına ön yargıların kırılması bağlamında önemlidir.

1935-1943 yılları arasında Berlin ve Münih Üniversitelerinde klasik arkeoloji eğitimi devam ederken, Almanca'yı kendi imkânları ile Latince ve Yunanca'yı da okulda almış olduğu derslerde öğrenmiştir. 1943 yılında “Roma sikkeleri üzerindeki kurban eylemlerinin sanat-tarihsel incelemesi” (Examination of Art History in Sacrifice Rituals on Roman Coins) konulu tezi ile doktorasını almıştır (Radt, 2002, s. 286). Almanya'da yaşanan II. Dünya Savaşı sırasında doktora tezini yazmak onun için hiç de kolay olmamıştır. Çünkü savaş sırasında üzerlerine bombalar yağarken İnan, sığınakta tezini yazmaktan vazgeçmemiştir. Sirenler çaldığında tüm eşyalarını toplayarak sığınağa inmiş ve tezini bu şartlar altında yazmaya devam etmiştir (Çevik, 2013, ss. 132-133). Savaş günlerinde yaşanan ağır bir bombardıman esnasında, bodrumdaki kadınlar korkudan ara ara haykırırken İnan'ın sakin bir şekilde doktora için resim yaptırmasına sinirlenen bir kadın ona “sizin sinirleriniz çelikten mi?” diye sormuştur. Buna karşılık İnan, “Hayır tıpkı sizinki gibi ama bağırarak bombaların istikametini değiştirebileceğime inansam emin olun hepimizden çok bağırırdım” demiştir (Başgelen, 1998, s. 109; Radt, 2002). İnan'ı bu yönü ile değerlendirdiğimizde, Atatürk'ün hedeflediği yolda amaçlarına odaklanarak ülkesine hizmet etmek için her zorluğa tereddüt etmeden katlanan aydın Türk kadını kişiliğinin o yıllarda oluştuğu görülmektedir.

Jale İnan, ülkeye döndüğü 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İlk Çağ Tarihi bölümünde Profesör Bosch'ın asistanı olarak göreve başlamıştır. Almanya'da klasik arkeoloji eğitimi alan Profesör Arif Müfit Masel'in yeni açılan klasik arkeoloji bölümünün başkanı olması ile İnan, bu bölümde Mansel'in asistanı olmuştur (Yıldırım, 1996, ss. 36-37). Açılan yeni kürsüde öğrencilerin kullanabileceği ders materyalinin olmaması üzerine Mansel, İnan'dan Andreas Rumpf'ın Yunan ve Roma Sanatı üzerine Almanca El Kitabını çevirmesini

istemiştir. İnan, kitapta olan terimlerin Türkçe karşılıklarını oluşturmakta zorlansa da 1949 yılında yayınlanan kitap, alana önemli katkı sağlamıştır (Başgelen, 2014, s. 9).

Erenköy Kız Lisesinde öğrenci olduğu yıllarda kendisine ve arkadaşlarına matematik dersi veren ve sonraki yıllarda Yüksek Mühendis Mektebi Doçenti olan Mustafa İnan ile 1944 yılında evlenmiştir. Mustafa İnan, aynı zamanda Jale Hanım'ı Almanya'ya gideceği Sirkeci Garında ailesi haricinde uğurlayan tek kişidir. İnan çiftinin evliliklerinden bir yıl sonra oğulları Hüseyin dünyaya gelmiştir. Mustafa İnan, her daim Jale İnan'ı destekleyen bir eş olmuştur. Fakat ne yazık ki 1967 yılında yurt dışında bir davete katılacakları sırada Mustafa İnan yaşamını kaybetmiştir (Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, 2002, JALARC0200706; Başgelen, 1998, s. 109). Jale İnan'ın 1943 yılında İstanbul Üniversitesinde asistan olarak başladığı akademik kariyeri, 1963 yılında profesör ünvanı alarak devam etmiştir. 1975 yılında Prof. Dr. Mansel'in emekli olmasının ardından kürsü başkanlığı görevini de üstlenen İnan, 1983 yılında, tam 40 yıl süren çalışma ve araştırmalarının ardından emekli olmuştur (Radt, 2002, s. 287). Emekli olmasına rağmen 1993 yılına kadar çalışmalarını bırakmayan İnan, parkinson hastalığı nedeniyle 2001 yılında İstanbul'da vefat etmiştir (Üçsu, 2022, s. 129).

2. İnan'ın Cumhuriyete Katkıları

9 Mart 1930 tarihinde Antalya'ya gelen Atatürk, ilk olarak Antalya Müzesi olarak kullanılan bir depoyu ziyareti sonrasında Aspendos'a giderek bu tiyatrodaki incelemelerde bulunmuştur. Atatürk, 17 Kasım 1931 tarihinde başladığı ve üç ay süren bir yurt gezisi sırasında Bursa, İzmir, Adana ve Konya Müzelerinde de incelemelerde bulunmuştur. Atatürk'ün 1924 yılı Efes gezisi dışında kazılarla ilk karşılaşması, 29 Mayıs 1930 tarihinde Haymana'da bulunan Gavurkale'de olmuştur. Chicago Üniversitesinden Profesör Von der Osten'in başkanlığında yapılan bu kazı, onu derinden etkilemiş ve bu olay sonrasında Anadolu'nun Türk arkeologlar tarafından kazılmasına karar vermiştir. Ata'nın bu bağlamda anılması gereken en önemli adımı ise Türk arkeolojisinin dönüm noktası olarak algılanan ünlü Konya telgrafıdır. 1931 yılı Şubat ayında Mevlâna Türbesi ve Dergâhını ziyaretinden sonra Konya'da tamamen harap durumdaki Osmanlı ve Selçuklu eserlerini gören Ata, durumun vahameti karşısında Başbakan İsmet İnönü'ye acele ve mühim kaydıyla bir telgraf çekmiştir (Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, 1996, JALBIO0200209). Atatürk, 19 Şubat 1932 yılına ait bu telgrafta İsmet İnönü'ye şu ifadeleri kullanmıştır (Arı, 2019, s. 54):

“Son tetkik seyahatlerimde muhtelif yerlerdeki müzeleri ve eski sanat ve medeniyet eserlerini de gözden geçirdim. İstanbul'dan başka Bursa, İzmir, Antalya, Adana ve Konya'da mevcut müzeleri gördüm. Bunlarda şimdiye kadar bulunabilen bazı eserler muhafaza olunmakta ve kısmen de ecnebi mütehassısların yardımıyla tasnif edilmektedir. Ancak memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ilerde tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için Müze Müdürlüklerine ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere (Arkeoloji) mütehassıslarına kat'i lüzum vardır. Bunun için Maarifçe harice tahsile gönderilecek talebeden bir kısmının bu şubeye tahsisi muvafık olacağı fikrindeyim.”

Atatürk, bu telgrafta ülkemizdeki yeraltı arkeolojik eserlerin araştırılması ve mevcuttaki eserlerin korunması için yurt dışına öğrenci gönderilmesini istemiştir. Ata'nın bu isteği üzerine Ekrem Akurgal, Remzi Oğuz Arık, Sedat Alp, Arif Müfid Mansel, Halet Çambel, Afif Erzen, Rüstem Duyuran, Halil Demircioğlu, Tahsin Özgüç, Bahadır Alkım, Samim-Suat Sinanoğlu kardeşler ve Jale İnan devlet bursuyla yurt dışına arkeoloji öğrenimine gönderilen ilk kuşak öğrenciler olmuştur (Mutlu ve Başaran Mutlu, 2018, s. 71). Devlet bursuyla Almanya'ya gönderilen bu öğrenciler, alanında uzman olan Alman arkeologlardan eğitim alarak ilk Türk arkeolog kuşağının yetişmesinde öncü olmuşlardır. Türk Tarih Kurumu'nun desteklediği ilk ulusal kazılar da bu kuşak tarafından yapılmıştır. “Alman Ekolü” olarak anılan bu öğrenciler, ülkemizde arkeoloji alanında saygın bir konuma sahip olmuştur (Yalçın, 2015, s. 29).

Türkiye'ye döndüklerinde üniversitelerde ve kamu kurumlarında görev alan bu kuşak, yaşam tarzları ve dış görünüşleri ile de cumhuriyet çocuklarının prototiplerini oluşturmuşlardır. Kendilerini cumhuriyetin ideallerine adanmış bu nesil, batının doğu ülkelerine karşı olan ön yargılarını da yıkmayı başarmıştır. Onlar, her zaman arkeoloji bilimi ile ülkelerinin Batı medeniyetine ait bir medeniyet olduğunu kanıtlamak mücadelesinde olmuşlardır (Mariaud & Eren, 2006, s. 578).

Cumhuriyet rejimi ile birlikte ülkemizde oluşan değişimin temeli, dünyada henüz kadın erkek eşitliği ile ilgili beynelmilel sözleşmeler dahi olmadan kabul edilmiştir. Özellikle 3 Mart 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Yasası'nın kabul edilmesi ile kadın ve erkek ayrımı olmaksızın toplumun tüm fertleri zorunlu eğitime tabii olmuştur (Cumhuriyet İstanbul'unda Kadın, 2021, s. 590). Bu konu bağlamında 1968 yılında kamuoyunun gündemine konu olan Keban Barajı bölgesinde arkeolojik alanların kurtarılması ile ilgili projede Jale İnan ve Halet Çambel'in iş birliği dikkat çekicidir. Yurt dışında eğitim alan bu iki kadın, bu projeye katkıları ile ülkemizdeki arkeoloji bilimine önemli katkı sağlamışlardır (Mariaud & Eren, 2006, s. 578). Amerika'da dahi kadın arkeologların yok sayıldığı yıllarda Halet Çambel, Ufuk Esin, Jale İnan, Nimet Özgüç gibi kadın arkeologlar Türkiye arkeolojisinin önemli isimleri olmayı başarmışlardır (Duru, 2003, s. 25).

2.1. Kazıları

Arif Müfid Mansel, 1946 yılında Jale İnan ile birlikte Perge şehrinin batı nekropolünde kazılara başlamıştır. Kazı çalışmaları sırasında bölgenin arkeolojik eserler bakımından zengin olduğunun fark edilmesi, 1947 yılında aynı bölgede bulunan Side'de kazı çalışmalarının başlatılmasına vesile olmuştur. Kazıda Mansel ve İnan'ın yanı sıra tarihçi ve epigrafist olarak Profesör C. E Bosch, Profesör G. E. Bean, mimar olarak Lemi Merey ve Mübin Beken, uzman olarak S. Eyice, S. Atlan, asistan A. Akarca, A. Pekman ve karısı S. Pekman, G. Inal, heykeltıraş ve restoratör olarak H. B. Çavuşgil, fotoğraf uzmanı olarak A. Albek ve her sene Edebiyat Fakültesi arkeoloji bölümünden 4-5 öğrenci katılmıştır (Mansel, 1958, s. 231).

1947 yılında İnan'ın organizasyonu ile başlayan Side ve Perge kazıları, 1974 yılına değin devam etmiştir. Tarihi M.S. 2. yüzyıla dayanan Side Antik Kenti'nin restorasyonu, ülkemizde tamamı Türk olan bir ekibin yaptığı en büyük restorasyon işidir. Jale İnan yönetiminde İstanbul Üniversitesi Klasik Arkeoloji Bölümü ve İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Restorasyon bölümü ile ortak yapılan proje, Bizans İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki gözdesi antik Side'yi gün yüzüne çıkarmıştır (Boğaziçi Dijital Arşivi, 1991, JALARC0700502). Kazılardan çıkarılan eserlerin restorasyon çalışmalarını yürüten İnan, gerekli fon ve mali kaynakları bulma noktasında da önemli katkılar sağlamıştır. Akrabası olan Ragıp Devres'i Side Müzesi'nin inşasını, kurucusu Alfred Friendly (Washington) olan Uluslararası Side Dostları Derneği'ni de Apollon Tapınağı'nın restorasyonunu finanse etmek için ikna etmiştir. Gereken mali destekler ile Side kazılarında bulunan Agora Hamamı (1960-62), Vespasianus Anıtı (1962), M binası (1965) ve Apollon Tapınağı (1977'den itibaren) restore edilerek günümüze ulaşmıştır. İnan, 1977 yılında Perge'de yüksekliği 12 metreyi bulan Demetrios ve Apollonios Kemerini dikmeyi başarmıştır. İnan, kazı ekibinin bir araya getirilmesini, müzede ve açık havada sergilenen eserlerin birleştirilmesini sağlamış ve yerleşim planlarının yapılmasını denetlemiştir (Radt, 2002, s. 287).

İnan'ın bu çabalarının da etkisi ile 1985 yılında Kültür Bakanlığı'nın desteklediği Perge Antik Tiyatro kazısının bitişine günler kala mühim eserlere ulaşılmıştır. M.S. 2. yüzyıla tarihlenen birçok tanrı ve imparator heykelinin yanı sıra uzunluğu 4 metre olan Hermes Heykeli ve daha önce gövdesi çıkarılan Büyük İskender Heykeli'nin başı da bu kazıda ortaya çıkarılmıştır (Boğaziçi Dijital Arşivi, 1992, JALARC0700505). İnan, bölgede yapılan başka bir kazı olan Side Su Yolu'nun incelenmesi sırasında yaptıkları çalışmaların zorluğunu ise şu sözler ile ifade etmiştir (İnan, 1983, s. 215):

“Dağ başında bu çalışmalar gerçekten kolay olmamıştır. Sabah erken saatte ekip ancak kolay taşıyabileceği kumanyası beraberinde yola çıkıyor, akşamın geç saatlerine kadar çalışıyor, gece de ölçü ve notları değerlendiriyordu. Toprak altındaki kanallarda iki büklüm, el lambası ile çalışarak, ölçü alma, çizim yapma ve fotoğraf çekme zorluklarından başka, sarp yamaçları tırmanarak, su yolunun kaybolan bölümlerinin araştırılması kolay iş değildi.”

İnan'ın bahsettiği koşullar her insan için zor olmakla birlikte bir kadın olması hasebiyle onun için daha da güç olmuştur. Fakat bu şartlar altında dahi yılmadan kazılarına devam etmesini, onun vatana olan borcunu ödeme biçimi olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır.

İnan öğrenciliğinden itibaren antik heykeltıraşlık sanatına duyduğu merak neticesinde 1965 yılında bu alandaki ilk kitabı olan “Antalya Bölgesi Roma Devri Portreleri”, Türk Tarih Kurumu tarafından Türkçe ve Almanca dillerinde basılmıştır (Büyüksural, Karamağaralı ve Sağıroğlu Demirci, 2022, s. 175). 1975 yılında İngilizce ve Türkçe dillerinde “Side'nin Roma Devri Heykeltraşlığı” adlı kitabında ise Yunan heykellerinin kopyalarını oluşturan 436 heykel ve heykel fragmanından yola çıkarak orijinal eserler ile ilgili iki yüzyıldan uzun süren tartışmalara son vermiştir (Boğaziçi Dijital Arşivi, 1980, JALBIO0100602).

İnan, 1946-1987 ve 1985-1992 Perge Antik Kenti ve Perge Tiyatrosu kazılarında çıkan 222 heykel hakkında “Perge'nin Roma Devri Heykeltraşlığı” adlı eserini okuyuculara sunmuştur (Başgelen, 2014, s. 42). İnan, Antalya'da Side ve Perge dışında Manavgat ilçesinde bulunan Lyrb Seleukeia Antik Kentinde de 1972-1979 yılları arasında kurtarma kazıları yapmıştır (Başgelen, 2014, s. 5). Pamphylia Seleukiası'nda da kurtarma kazıları yapan İnan, Anadolu'nun en iyi korunan agorasını da ortaya çıkarmıştır. Agorada bulunan Orpheus ve Bilginler mozaiklerini ortaya çıkararak Side Müzesine taşınmasını sağlamıştır (Boğaziçi Dijital Arşivi, 1980, JALBIO0100602). Ayrıca İnan, Roma dönemi sanatı ve heykeltıraşlığında uzmanlaşması ve heykelleri birleştirmedeki başarısı ile öne çıkmıştır. Kendisinin Antalya'da yapılan kazılardan ortaya çıkardığı eserler o kadar fazladır ki bu durum, Antalya Müzesi'nin iki defa genişletilmesine neden olmuştur (Kahya, 2014, s. 27).

Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde başlatılan Kremna kazısı, Jale İnan başkanlığında 1970-1972 yılları arasında devam etmiştir. Kremna Antik Kenti, Pisidia bölgesinde yer alan ve günümüzde Burdur ili Bucak ilçesine bağlı Çamlık Köyü civarında bulunmaktadır. Jale İnan dışında Mimar Arkeolog Ülkü İzmirli ile Burdur Müzesi asistanlarından Arkeolog Mehmet Yılmaz ve Arkeolog Kayhan Dörtlük de kazı ekibinde yer almıştır. Bölgede yapılan kazılarda giyimli kadın heykeli, Herakles, Leto, Büyük ve Küçük Athena, Hygia, Nemesis Asklepios ve Apollon gibi önemli heykeller bulunmuştur (İnan, 1972, ss. 51-52).

1975'te Mansel'in halefi olarak araştırma merkezinin başına geçen İnan, kazı ve restorasyon çalışmalarının yanı sıra bunlardan doğan çok sayıda yayının hazırlanmasına ve Türkiye'de eski eser kaçakçılığının takibi ve mücadelesinde de aktif rol oynamıştır (Radt, 2002, s. 288). 1977 yılında Amerika'da yapılan bir toplantıda Boston Müzesi Müdürü, Jale İnan'a Türkiye'nin güneybatısından çıkarılan bir heykel grubunun dünyanın farklı yerlerinde satıldığını söylemiştir. O yıllarda bu heykellerin Pisidia bölgesinden Kremna'daki bir Sebasteion binasından geldiği düşünülmektedir. Fakat İnan, daha önce Kremna'da kazı yaptığından bu heykellerin o bölgeye ait olmadığını bilir. Ülkeye döndükten iki yıl sonra Burdur Müzesinde Amerika'daki toplantıda tarif edilen heykellere benzer heykeller ile karşılaşmıştır. Jale İnan, yaptığı çalışmalar ve kaçak kazı yapan kişiler ile yaptığı görüşmeler ile yurt dışında olan bronz heykellerin kökeninin Boubon'un ana yerleşim yerindeki bir yapı olduğunu ortaya koymuştur. Antik Boubon Kenti, Burdur ili, Gölhisar ilçesine bağlı İbecik köyünde yer almaktadır. 1960'larda yapılan kaçak kazılar nedeniyle ören yerinde ciddi tahribatlar meydana gelmiştir. 1967 yılında kaçak kazı yapan kişiler tarafından ortaya çıkarılan bronz bir gövdenin belediye yetkileri tarafından fark edilmesi ile Burdur Arkeoloji Müzesi, bu alandaki ilk yasal kazıyı gerçekleştirmiştir. 1990 yılında Jale İnan tarafından yapılan bu kazıda agoranın üst kısmında

imparatorluk kültürü tapınağı olduğu anlaşılan ve "Sebasteion" olarak bilinen bir yapı gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu kazı, Sebasteion'un mimarisi ve epigrafik anıtlarının bulunması ve üç yeni adak taşıyan dört yazıtlı taşın daha gün ışığına çıkarılması ile sonuçlanmıştır (Kokkinia, 2008, s. 6; Başgelen, 2011 ss. 23-44; Arı, 2019, s. 65).

Jale İnan, Boubon kazıları sırasında köylüler ile görüştüğünde daha önce yapılan kaçak kazılardan çıkan eserler hakkında bilgi almıştır. Kazı alanında bulunan kaidelerde heykellerin adları da yer almaktaydı. İnan, bu yazıtlar ile Amerika'ya kaçırılan heykel grubu arasında bağ kurarak eserlerin Boubon'dan kaçırıldığını tespit etmiştir. Amerika'da bulunan heykellerin fotoğraflarını köylülere gösterdiğinde köylüler heykellerin bölgeye ait olduğunu kabul etmişlerdir. Fakat bu eserlerden Septimius Severus'a ait heykelin başı Kopenhag Ny Carisberg Glyptothek'te, torsosu ise New York Edward H. Merrin Gallery'de bulunmaktadır (Boğaziçi Dijital Arşivi, 1980, JALBIO0100602; Haley, 2000).

Yaşadığı döneme değin bir bölge, kent ya da ülke kökenli yayınlarda Roma Dönemi'nin bütünsel olarak ele alındığı yayınlar bulunmamaktaydı. İnan, 1966 yılında E. Rosenbaum ile yayımlanan eserinde, Roma Cumhuriyet Devri'nden, Justinianus (M.S. 527-565) Devri'ne kadar olan eserlerin geniş bir kataloğunu oluşturarak arkeoloji alanındaki önemli bir boşluğu doldurmuştur (Abbasoğlu, 1982 s. 1). Rosenbaum ile yazdıkları "Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minör" adlı bu kitabın tamamlayıcısı olan "Römische und frühbyzantinische Porlraetplastik aus der Türkei: Neue Funde" eseri için malzeme toplamak için yurt içinde ve yurt dışında önemli müzelerde inceleme yaparken Amerika'da bulunan Paul Getty Müzesi'nde daha önce fotoğrafını gördüğü ve Anadolu'dan kaçırılan İmparator Caesar'ın portresini ise dikkati sayesinde tesadüfen bulmuştur (Boğaziçi Dijital Arşivi, 1980, JALBIO0100602). Dolayısıyla İnan sadece kazıları ile değil aynı zamanda kazıları ile bağlantılı olan yayınları ile de Anadolu'nun kültürel mirasının korunmasına ve sahiplenilmesine önemli katkılar sağlamıştır.

2.2. Yorgun Herakles

Jale İnan, 1980 yılında Perge kazısı sırasında M.S. 330'da Lysippos tarafından yapılan ve işçiliğiyle göze çarpan Herakles Heykeli'ni bulmuştur. Heykel, mermerden oyularak yapılan bir insan tasviridir. Heykelin alt kısmına ise kazılarda yapılan tüm araştırmalara rağmen ulaşılamamıştır (Gümüšoğlu, 1995, s. 52). Heykel, silahla öldürülmesi mümkün olmayan, Nemea aslanını boğan ve sopasına yaslanarak dinlenen "Yorgun Herakles" adı ile bilinmektedir (Özüşen ve Kösekahyaoglu, 2018, s. 746).

Boston Müzesi, 1981 yılında New York Wall Street'teki zengin koleksiyonculardan Leon Levy, eşi Shelby White ve Frankfurtlu Muhammet Yeganeh adlı bir satıcıdan Herakles'in üst kısmını satın almıştır. Yeganeh, bu parçanın 1950 yılında annesi tarafından Almanya'dan satın alınarak koleksiyona girdiğini iddia etmiştir. Leon Levy'nin vefatından sonra, Herakles Heykeli üzerindeki yasal hakkın yarısı Boston Müzesi'nin olmuştur. Basında çıkan haberlerin etkisi ile heykelin değeri 1.5 milyon dolar olmuş ve bunun sonucunda heykel, kültürel mirastan ziyade yüksek değere sahip bir mal haline dönüşmüştür (Nørskov, 2003, s. 13; Kahya, 2014, s. 44).

Gazeteci Özgen Acar, Türkiye'den kaçırılan eserler ile ilgili bir kitap hazırlığı yaptığı sıralarda, New York'ta bir müzede üst kısmı olan heykeli gördüğünde Antalya'da bulunan Herakles Heykeli'ni hatırlamıştır. Boston Sanat Müzesi'ndeki eserin fotoğrafını Antalya Müze Müdürü Kayhan Dörtlük ve meslektaşlarına göndermiştir. Gönderilen fotoğrafın Herakles Heykeli'nin devamı olduğu yönünde oluşan görüş ile Türkiye'deki yetkililer, Antalya'da bulunan heykelin alçı kopyasını yaptırarak Amerika'ya ulaştırmıştır. Fakat 1991 yılında alçı kopyalar ile yapılan ilk deneyde bir sonuca ulaşılamamıştır. Konu ile ilgili olarak Jale İnan'ın yorumu ise şöyle olmuştur (İnan, 1992, ss. 225-226):

“Bu bölgeyi 1946 yılından beri biliyorum. Burası, bizim kazı çalışmalarını başlattığımız 1980 yılına kadar el değmemiş bir bölgeydi. 1946 öncesinde Perge’de kaçak kazıların yapılmadığından emin olabilirsiniz. Bizim gerçekleştirdiğimiz kazıdan sonra da bu parçanın bulunmuş olması mümkün değil çünkü Klaudios Peison Galerisi’nin bu bölümünü tümüyle ortaya çıkardık. Dolayısıyla tek bir olasılık kalıyor geriye Parça bizim gerçekleştirdiğimiz kazı sırasında çalındı. Bu savımız, aynı yıl kaplıcalarda başka bir bölümde gerçekleştirilen kazıda yaşanan hırsızlık olayı ile de doğrulanır niteliktedir.”

New York’ta yapılan deney sonrasında Avukat Scott-Tross, deney sırasında heykelin üst kısmına ait yapılan ölçülere ilişkin fotoğrafları Jale İnan’a göndermiştir. Fotoğrafları inceleyen İnan, heykelin alt ve üst kısımlarının belirli noktalarının birebir uyumlu olduğunu, uyumlu olmayan kısımların ise E. Vermeule’nin terzi mezurası ile yanlış ölçü almasından kaynaklandığını belirtmiştir. Kendisinin John Horn ile birlikte bilindik bir yöntem olan metal metre ile aldıkları ölçüde heykelin kırık bölümlerinin birbirine uygun olduğunu dolayısıyla bu iki parçanın aynı heykele ait olduğunu savunmuştur. Deneyin başarısız olmasının ise heykelin oturduğu destekten kaynaklandığını ve bu nedenle deneyin tekrar edilmesi gerektiğini söylemiştir (Boğaziçi Dijital Arşivi, 1991, JALARC0300313).

1992 yılında Boston Müzesinde ikinci kez yapılan deneye Arthur Beale, Vermeule, Avukat Scott Tross, Prof. Dr. Jale İnan ve Türk Hükümeti’nin isteği ile gözlemci sıfatı ile Klasik ve Yakın Doğu profesörlerinden Brunilde S. Ridgway katılmıştır. Yapılan deneyde parçalar birbirine tam olarak uymuştur. İnan, Amerikalıların ileri sürdüğü bütün gerekçeleri tek tek çürütmüştür. Bunun sonunda yirmi beş kişiden oluşan bir grup ve bilirkişinin karşısında iki parçanın mulajı oturtulmuştur. Üstelik heykel mulajı yalnızca oturmakla kalmayıp ayakta dahi durmuştur. Jale İnan, o günün yaşamının en heyecan ve endişe duyduğu gün olduğunu söylemiştir. Böylece hiç kimsenin söyleyecek sözü kalmamıştır. Boston Müzesi Müdürü bile onu tebrik etmek zorunda kalmıştır. Böylelikle Herakles Heykeli’nin Türkiye’ye ait olduğu ispatlanmıştır. Fakat buna rağmen iade edilmeyen heykel için müze müdürü, heykelin yasal bir yol ile koleksiyona kazandırıldığını savunmuştur. Bir diğer savunma ise heykelin İtalya Rönesans’ından sonra herhangi bir zamanda kazıyla açığa çıkarıldığıdır. Bu iddianın ortaya atılmasının altında yatan neden ise Türk yasalarında 1906 yılından önce kaçırılan eserler ile ilgili bir kanunun olmamasıdır. 2007 yılında yapılan bir toplantı ve 2010 yılında Boston’a giden Türk heyetinin çalışmaları neticesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Boston Müzesi arasında Yorgun Herakles’in iadesine yönelik 22 Eylül 2011’de bir memorandum imzalanmıştır (Kahya, 2014, s. 47; Gümüšoğlu, 1995, s. 53). Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 20 yıldan uzun bir süre heykelin iadesi için sarf ettiği çaba, heykelin ülkeye iadesi ile sonuçlanmıştır. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın özel uçağı ile getirilen Herakles Heykeli, Jale İnan’ın çalışmaları ve bürokratik süreçlerin aşılması ile ait olduğu topraklara geri dönmüştür (Boğaziçi Dijital Arşivi, 2011, JALARC0301302).

3. Yöntem

Bu çalışmada, ülkemizin ilk kadın arkeoloğu olan Jale İnan ile ilgili yapılan yerli ve yabancı araştırmalar ile gazete haberleri incelenmiş ve Boğaziçi Üniversitesi’nin Jale İnan için hazırlamış olduğu dijital arşiv belgelerinin de dahil olduğu geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Yapılan literatür taramasında elde edilen bilgiler; İnan’ın hayatı, eserleri, arkeoloji bilimine katkıları ve ülkemizden yurt dışına kaçırılan tarihi eserlerin iadesi konularında yaptığı çalışmalar baz alınarak cumhuriyete yaptığı katkılar konusu ekseninde sınırlandırılmıştır. Jale İnan ile ilgili yapılan çalışmalar (Gümüšoğlu, 1995; Başgelen, 1998; Radt, 2002; Başgelen, 2011; Başgelen, 2014; Kahya, 2014), genel olarak biyografi türünde ya da onun arkeolojik çalışmalarına odaklanılması şeklinde olmuştur. Bu çalışmada, Jale İnan’ın biyografisinin yanı sıra içinde bulunduğu cumhuriyet kuşağında kendisinin cumhuriyete nasıl katkı sağladığının ortaya konulması, çalışmayı özgün kılmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada, cumhuriyetin ilk kadın arkeoloğu olan Jale İnan'ın Türk arkeolojisine ve cumhuriyete olan değerli katkıları ele alınmıştır. İnan'ın çalışmaları, arkeoloji alanında yapılan keşifler ve bilimsel araştırmalar üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Bu çalışmalar ayrıca Türkiye'nin kültürel mirasının korunması ve anlaşılması konusunda önemli bir rol oynamıştır. Jale İnan'ın arkeolojiye katkılarını değerlendirirken onun öncü bir figür olarak Türkiye'deki ilk arkeoloji kürsüsünde oynadığı kilit rolü vurgulamak önemlidir. Bu kürsü, Türk arkeologların yetişmesi, eğitimi ve araştırma yapması için bir merkez haline gelmiştir. İnan, arkeoloji kürsüsü sayesinde Türk arkeologlarını yetiştirmek, onların eğitimlerini ve araştırmalarını desteklemek için bir platform sağlamıştır. Bu kürsü, Türk arkeolojisinin gelişimine büyük katkıda bulunmuş ve ülkede arkeoloji bilimine olan ilgiyi artırmıştır.

İnan'ın liderliğinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılar, Türkiye'nin tarihi ve kültürel mirasının keşfedilmesi ve korunmasında önemli bir rol oynamıştır. Kazılarının odak noktası olan Perge, Side, Kremna ve diğer antik kentler, Türk arkeologların bilgi birikimini artırmıştır. İnan'ın araştırmaları ve kazıları sadece keşiflerle sınırlı kalmamış aynı zamanda Türkiye'nin arkeolojik mirasının korunması ve restorasyonu konusunda da önemli bir aşama kaydetmesini sağlamıştır. Onun öncülüğünde gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları, antik yapıların orijinal görünümünü yeniden canlandırma ve gelecek nesillere aktarma amacıyla gerçekleştirilmiştir. İnan'ın önderliğinde Türk arkeolojisi, uluslararası arenada tanınır hale gelmiş ve hak ettiği saygınlığı kazanmıştır.

Jale İnan'ın uluslararası düzeyde tanınan ve saygı gören bir arkeolog olarak Türkiye'yi temsil etme yeteneği, ülkemizin kültürel zenginliklerinin ve arkeolojik keşiflerinin uluslararası alanda tanıtımına büyük katkı sağlamıştır. İnan'ın yayınları ve bilimsel çalışmaları, Türk arkeolojisinin gelişimine yol göstermiş ve alanında birçok araştırmacıya ilham vermiştir. İnan, arkeolojiye olan bağlılığı ve tutkusuyla tanınan bir araştırmacıdır. Onun tutkusu, arkeolojiye olan ilgisini derinleştirmiş ve yaşamını bu alana adamıştır. İnan, Türkiye'nin arkeolojik zenginliklerine olan hayranlığını, keşifler yaparak ve bilgi birikimini paylaşarak ortaya koymuştur. İnan, liderlik yetenekleri ve vizyoner bakış açısıyla Türk arkeolojisine yön vermiştir.

Jale İnan, Atatürk'ün yurt dışına öğrenci gönderme projesi kapsamında yurt dışında okuyan kadın öğrencilerden biridir. Atatürk, bu proje ile kurduğu cumhuriyeti temsil edecek olan bir kuşak yetiştirilmesini istemiştir. İnan, Atatürk'ün hayal ettiği cumhuriyet kadını idealine, eğitimi, kültürü, mücadelecisi yapısı ve modernliği ile örnek teşkil etmiştir. Bu bağlamda Jale İnan, gerek yurt dışında aldığı eğitimi sırasında yaptığı çalışmalar gerekse ülkesine döndükten sonraki hizmetleri ile cumhuriyete önemli katkılar sağlamıştır. Türkiye'den kaçırılan tarihi eserlerin iadesinde aktif rol oynayarak birçok eserin topraklarımıza iadesinde etkin olmuştur. İnan, emekli olmasına ve ilerleyen yaşına rağmen kazılarına ve eserlerini yazmaya devam ederek Atası'na ve uluslararası alanda bir Türk bilim kadını olmasını sağlayan cumhuriyete olan borcunu ödemiştir.

Kaynakça

- Abbasoğlu, H. (1982). Jale İnan- Elisabeth Alföldi- Rosenbaum, Römische und frühbyzantinische Portraetplastik aus der Türkei. Nee Funde. Mainz, Philipp von Zabern Verlag, 1979. I. Cilt: XVIII 368 sayfa metin, II. Cilt: 275 levha. [Kitap Tanıtımı]. *BELLETEN*, 46 (184), 897-900.
- Arı, B., Kan, M. O. ve Özkaya Duman, O. (Ed.). (2019). *Farklı bakış açılarıyla Atatürk ve Türk İnkılabı: Millî Mücadelenin 100. yılında*. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi yayınları.
- Başgelen, N. (1998). Arkeoloji Dünyasının Dedektifi: Jale İnan Küçük Dev Kadın, *Albüm Dergisi*, 1, 106-113.

- Başgelen, N. (2011a). Aramızdan ayrılışının 10. yıldönümünde kazılarıyla Jale İnan (1914-2001). *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (137), 23-44.
- Başgelen, N. (2011b). *Atatürk'ün yurt dışına öğrenci gönderme projesi ve eskiçağ bilimleri alanında ilk yetişenler*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Başgelen, N. (2014). *Klasik arkeoloji'ye adanmış bir yaşam Jale İnan (1914–2001)*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, “26.09.2011 tarihli gazete”. (JALARC0301302).03.07.2019<http://digitalarchive.boun.edu.tr/bitstream/handle/123456789/9803/JALARC0301302.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 05.07.2023)
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, “Antalya Kültür Sanat Bülten'inde Jale İnan'a özel jüri ödülü verileceği duyurusu”. (JALBIO0200209).25.08.2019<http://digitalarchive.boun.edu.tr/bitstream/handle/123456789/10831/JALBIO0200209.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 05.07.2023)
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, “Apollon Tapınağı açılışından fotoğraflar”. (JALARC0500426).05.07.2019<http://digitalarchive.boun.edu.tr/handle/123456789/9863?show=full> (Erişim tarihi: 12.10.2023)
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, “Jale İnan'ın biyografisi ve akademik yayınlarının listesi”. (JALBIO0100602).26.07.2019<http://digitalarchive.boun.edu.tr/bitstream/handle/123456789/10387/JALBIO0100602.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 20.06.2023)
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, “Jale İnan'ın biyografisi ve akademik yayınlarının listesi”. (JALBIO0100602).26.07.2019<http://digitalarchive.boun.edu.tr/handle/123456789/10387?show=full>(Erişim tarihi: 12.10.2023)
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, “Jale İnan'ın çeşitli fotoğrafları”. (JALARC0500310).03.07.2019<http://digitalarchive.boun.edu.tr/handle/123456789/9832?show=full> (Erişim tarihi: 07.07.2023)
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, “Perge heykelleri üzerine 26.11.1992 tarihli gazete kupürü”. (JALARC0700505).12.07.2019<http://digitalarchive.boun.edu.tr/bitstream/handle/123456789/9983/JALARC0700505.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 07.07.2023)
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, “Temple of Apollo reopened” başlıklı gazete haberi. (JALARC0700502).12.07.2019<http://digitalarchive.boun.edu.tr/bitstream/handle/123456789/9980/JALARC0700502.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 20.06.2023)
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, *Jale İnan ve Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü arasında 04.09.1991 tarihli yazışma*. (JALARC0300313), 24.06.2019. <http://digitalarchive.boun.edu.tr/bitstream/handle/123456789/9662/JALARC0300313.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 15.06.2023)
- Boğaziçi Üniversitesi Dijital Arşivi, *Jale İnan'ın doğumunda ölümüne hayatına ve çalışmalarına dair bilgilerin yer aldığı radyo programı metni*. (JALARC0200706), 29.07.2002.<http://digitalarchive.boun.edu.tr/bitstream/handle/123456789/9578/JALARC0200706.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 15.06.2023)
- Büyüksural, S.M., Karamağaralı, N., ve Demirci, Ö. (2022). Side antik kentinin keşfinden günümüze gelişimi ve koruma sorunlarının tespiti. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 10(2), 171-184.
- Çevik, Ö. (2013). Türkiye Arkeolojisi'nde Öncü Kadınlar. Oğuz, T., Mustafa Hamdi, S., Erkan, K. (Ed). *Tarhan Armağanı: M. Taner Tarhan'a sunulan makaleler içinde* (ss. 131-142). İstanbul: Ege Yayınları.

- Duru, G. (2003). Anadolu Arkeolojisi'nde Metrik ve Normatif Yaklaşımlar. O. Erdur, G. Duru, (der.) *Arkeoloji: Niye? Nasıl? Niçin?* (2. Baskı). İstanbul: Ege Yayınları.
- Gümüšoğlu, F. (1995). Türkiye Arkeolojisinin Anası: Prof. Dr. Jale İnan. *Bilim ve Ütopya*, (18).
- Haley, S. M. (2000). *Caveat Emptor: The Intellectual Consequences of Undocumented Excavation, with Special Reference to Roman Period Archaeological Material from Turkey*. Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Heynowski, R. (2015). Jana Esther Fries/Doris Gutmiedl-Schümann (Hrsg.), Ausgräberinnen, Forscherinnen, Pionierinnen—Ausgewählte Portraits früher Archäologinnen im Kontext ihrer Zeit. *Germania: Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts*, 93, 440-444. doi:10.11588/ger.2015.34069
- İnan, J. (1957). Aziz Ogan (1888-1956). *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, 3, 167-176.
- İnan, J. (1972). 1970 Kremna kazısı raporu. *Türk Arkeoloji Dergisi*, (32), 51-101.
- İnan, J. (1983). 1974 ve 1975 Perge kazıları. *Sekizinci Atatürk Konferansları 1975-1976 içinde* (ss. 203-215). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İnan, J. (1984). Side Apollo Tapınağı restorasyonu. *Çamlıca Dergisi*, 10, 9-11.
- İnan, J. (1992). Herakles Statue vom Types des Herakles Phernesia aus Perge. *Festschrift für M. Wagner zum 90 içinde* (ss. 223-232). Bonn: Rudolph Habelt.
- Kahya, T. (2014). Antalyada bir arkeoloji çınarının gölgesinde. *Aktüel Arkeoloji*, (38), 26-28.
- Kokkinia, C. (2008). *Boubon. The Inscriptions and Archaeological Remains; A Survey 2004-2006*. Athens: Diffusion de Boccard.
- Kolektif. (2021). *Cumhuriyet İstanbul'unda kadın yazar*. İstanbul: Kültür A.Ş.
- Mansel, A.M. (1958). 1946-1955 yıllarında Pamphylia'da yapılan kazılar ve araştırmalar. *Bulleten*, 22(86), 211-226.
- Mariaud, O. ve Eren, K. (2006). L'archéologie de l'Ionie archaïque dans l'historiographie turque: le mythe de l'Âge d'Or et l'ideologie du territorialisme. *European Review of History—Revue européenne d'Histoire*, 13(4), 569-587.
- Mutlu, S. ve Başaran Mutlu, M. (2018). Anadolu'da Arkeolojinin Kurumsallaşma Süreci ve Gelişimi. *Academic Knowledge*, 1(1), 64-76.
- Naymansoy, G. (2010). Türk bilim kadınları ve bilime katkıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 203-232.
- Nørskov, V. (2003). Illegal Archaeology? International conference about future problems with illicit traffic in antiquities, 23-25 May, 2003 at Berlin, on the occasion of the fifteenth anniversary of the Berlin declaration. *European Journal of Archaeology*, 6(3), 333-336.
- Önge, M. (2018). Kültür mirasını tanımlamak için Türkiye'de kullanılan ilk özgün terim: Âsâr-ı Atıka. *Avrasya Terim Dergisi*, 6(1), 8-14.
- Özüşen, B., & Kösekahyaoğlu, L. (2018). Two Case Studies in the Illicit Trade in Antiquities. *Cedrus*, 6, 737-754. doi: 10.13113/CEDRUS.201835
- Radt, W. (2002). Jale Inan. *Gnomon*, 74(3), 285-288.
- Savino, M. (2015). Aziz Ogan and the development of archaeological museums in the Turkish Republic. *Museum History Journal*, 8(1), 88-101.
- Turkish Daily News (1991, 17 Eylül). "Temple of Apollo reopened" başlıklı gazete haberi. (JALARC0700502). Boğaziçi University Archives and Documentation Center.

Üçsu, K. (2022). *Anadolu arkeolojisinin unutulmaz kâşifleri*. Gaziantep: Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Enstitüsü Yayınları.

Yalçın, Ü. Ve Bienert, H.-D. (Ed.). (2015). *Kültürlerin Köprüsü Anadolu: Türk-Alman Eskiçağ bilimlerinde güncel bilimsel araştırmalar ve yeni bakış açıları*. Bochum: Deutsches Bergbau-Museum.

Yıldırım, R., (1996). Atatürk'ten günümüze eskiçağ tarihi ve arkeoloji çalışmaları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2, (6-7), 33-47.

Ekler

Ek 1. Boston Müzesi'nde Yorgun Herakles Heykelini Birleştirme Deneyi Sırasında Jale İnan

Kaynak: Boğaziçi Dijital Arşivi, 2019, JALARC0500310

Ek 2. Perge Kazısında Jale İnan

Kaynak: Boğaziçi Dijital Arşivi, 1990, JALARC0500525

Ek 3. Kazılardan Çıkarılan Heykel Üzerinde Çalışırken Jale İnan

Kaynak: Boğaziçi Dijital Arşivi, 2019, JALARC0500310

Ek 4. Jale İnan'ın Kazıları ile Ortaya Çıkardığı Side Apollon Tapınağı

Kaynak: Boğaziçi Dijital Arşivi, 1990, JALARC0500426

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %50
2. yazar katkı oranı : %50